

ARQUITECTURA RURAL A CAPAFONTS

Masos, casetes de tros i altres construccions

DIEGO LÓPEZ BONILLO

Les casetes de tros i altres construccions semblants constitueixen un element important de les explotacions agràries, ramaderes o forestals, atès que proporcionen soplug a les persones i els animals, alhora que permeten guardar les eines i, temporalment, les collites. N'hi ha de diferents estils, segons les comarques, les característiques del terreny, els materials disponibles, les necessitats que motiven la seva construcció, etc. Des de les més modernes fetes d'obra, semblants als habitatges dels pobles fins a les de pedra seca o els simples soplugs, hi ha tot un ventall de models. Totes tenen en comú que permetien fer-hi estades més o menys llargues, i fins i tot habitar-hi de forma permanent.

Avui en dia, les necessitats de disposar d'aquestes instal·lacions han canviat; allà on s'ha abandonat el cultiu de la terra i la ramaderia, han caigut en desús, i en les explotacions modernes, o bé no en calen per la facilitat de desplaçament, o bé s'han de construir de dimensions adients per encabir-hi la maquinària actual.

És sabut que a la vall de Capafonts la pràctica agrària ha experimentat una davallada dràstica en els darrers cinquanta o seixanta anys. La terra conreada és escassa, cultius propis d'aquesta muntanya, com el castanyer, han desaparegut, pràcticament no es tallen boscos, i ja ningú fa carbó. Per aquest motiu, la majoria de les casetes o barraques s'han abandonat, amb les conseqüències lògiques de degradació o desaparició.

A Capafonts hi ha casetes i masos escampats per tot el terme, encara que en algunes partides hi abunden més, com al Pla d'en Cot o a Barrulles, i en alguna no n'hi ha cap, com al Toll. Unes són en estat ruïnós, sense teulada, i conserven únicament fragments de les parets. D'altres, en canvi, són senceres, com les que encara estan en ús i algunes que ja fa anys que s'abandonaren, però que continuen en bon estat. Finalment, d'un nombre gens menyspreable se'n conserven a penes alguns vestigis que donen fe de la seva existència.

En els llistats que segueixen s'han inclòs totes les construccions que s'han pogut trobar, amb independència de l'estat actual. La majoria es localitzen fàcilment, però d'altres estan envoltades de vegetació, i només algunes restes en donen testimoni. No descartem que hi pugui haver vestigis d'alguna més, perduda entre els boscos i les bardisses.

Mas de Fortet. La foto és de l'any 1968.

Com sempre, l'àmbit territorial de l'estudi és el terme de Capafonts i part dels veïns, seguint el criteri de la propietat de la terra, de manera que gairebé tots els que hi figuren, encara que administrativament es trobin dins els termes de Prades, Mont-ral o la Febró, són vinculats a gent capafontina.

1. Tipus

Segons l'estructura, les dimensions, la finalitat, els materials i altres variables –per exemple, com les anomena la gent del poble–, les construccions les hem classificat en quatre grups: masos, casetes, barraques i tancats per al bestiar. La diferenciació entre els dos primers no és molt clara en alguns casos, mentre que en els altres és indiscutible.

a) Masos

A Capafonts s'anomena mas aquella construcció que disposa de tot allò que és necessari per fer-hi estada i probablement en alguna època serviren d'habitatge més o menys permanent. Qualificar una construcció com a mas no depèn de la grandària, atès que n'hi ha que tenen a penes una quinzena de metres quadrats de planta, mentre d'altres són d'unes dimensions, diguem-ne, més d'acord amb allò

Mas de la Mistera

que ha de ser una explotació agrícola. Alguns no es diferencien gaire de les casetes ni per les dimensions ni per l'estructura. I fins i tot és freqüent referir-se a una caseta citant-la com a mas. Un element diferenciador pot ser que en els masos hi ha sempre dues o més estances, mentre que a les casetes, aquesta és una circumstància totalment excepcional.

Els masos existents a la vall de Capafonts són els següents:

- *Mas de Murtraner*. Es troba exactament a la partió amb el terme de Mont-ral, a la Cadeneta, de manera que la divisòria passa per l'interior. Fou habitat fins mitjan segle passat. Ara es troba totalment enrunat.

- *Mas de Fortet*. És amb diferència el més gran del terme. Era el centre d'una explotació agrícola, ramadera i forestal, i disposa de tots els elements necessaris per a aquesta activitat: graners, corrals, molí d'oli, forn, etc. Actualment és dedicat a colònies i altres activitats de lleure. Es conserva en bon estat.

- *Mas del Conselo*. És de dimensions grans. Situat al costat del camí de la Mistera, és abandonat des de fa moltes dècades, però es conserva en un estat relativament bo.

Caseta del Blai

- *Mas de la Mistera*. És de petites dimensions, de dues plantes, i es troba, com molts d'altres, adossat a un cingle que fa de paret. És ben condicionat i restà fora d'ús quan s'abandonà el conreu de les parades de la finca. Se'n fa la conservació i es troba en bon estat.

A la part superior del comellar de la Mistera hi ha les restes del que fou el mas del Ferris, que no tingué una vinculació clara amb Capafonts.

- *Mas del Gravat*. Al Pagès, mirant el barranc de les Fontetes. Té una sola planta, i fou abandonat fa dècades. Actualment és restaurat i es conserva en bon estat.

- *Mas del Dineral*. És el segon mas important del poble. Es troba al paratge de les Ferradures, a la dreta del barranc, a la carena, a les envistes del poble. Fou habitat fins a mitjan del segle passat i, després de dècades d'abandó, s'ha restaurat i torna a estar habitat.

- *Mas del Carles*. A la Clota, prop de la Coma Grassa, i de mas d'en Toni, fora del terme. De dimensions mitjanes, ja fa molts anys que s'abandonà i encara es conserva gairebé sencer.

Caseta del Joan de la Feliciana

b) Casetes o masets

Les construccions de tipus mitjà s'anomenen, de vegades indistintament, maset, caseta i alguns fins i tot en diuen masos: la qüestió de la terminologia no és gens clara.

No hi ha uniformitat, tant pel que fa als materials emprats com a l'estructura i a les dimensions, que van des de les que a penes hi pot fer estada una persona fins a les que tenen molts metres quadrats. Les més abundants són les de mida mitjana, entre dotze i vint metres, repartits en un o dos nivells.

La majoria de les construccions són fetes a base de materials nobles: pedra, fusta i teules. Les parets són de pedra seca, sovint amb cantoneres ben treballades. En algunes, les juntes de les pedres són tapades amb fang, argamassa o ciment, mentre en altres no hi ha cap material d'unió. Ocasionalment l'exterior és arrebossat amb guix o argamassa. Les obertures són simples: una porta amb un tronc que fa de llinda i si hi ha finestra, igual. La teulada pot ser a una aigua o a dues, coberta amb canyís i teules i excepcionalment algun bocí de placa ondulada.

Algunes tenen dues plantes, com la de la Dolorettes i la del Blai al Pla d'en Cot i la del Llarg a la Plana, però la immensa majoria consten d'una sola planta.

Caseta del Pocurull, al Blanquer.

Caseta del Pocurull, a les Guixeres.

L'interior és simple, malgrat que són preparades per fer-hi estada en les èpoques de l'any de més treball. Moltes tenen una llar de foc en un racó, amb campana i fumera, o un simple forat a la teulada per a la sortida de fums. Hi ha espai per fer nit, amb un jaç, que pot ser en un altell, com a la de l'Ermitanet a Barrulles. Fins i tot en alguna hi ha una cisterna per recollir les aigües pluvials, com a la de l'Ermitanet a Serra Plana i alguna del Pla d'en Cot. Un mobiliari simple amb taula, seients, prestatges, penjadors, tot fet a base de materials aprofitats –per exemple caixes de fusta o eines velles–, completa el parament interior.

Moltes d'aquestes casetes són ubicades a tocar d'un terraplè, que en algunes fa de paret. Les de dues plantes poden tenir una entrada independent a la planta superior, on hi ha l'habitable, mentre que l'inferior, amb una altra entrada, servia d'estable o magatzem. Poden incorporar també un tancat exterior per recollir el bestiar.

N'hi ha gairebé en totes les partides i amb tipologies variades, repartides de manera irregular pel territori. Ell llistat és el següent:

- *Maset del Joaquimet*. A les Cadenetes, en una posició dominant sobre el riu. Inicialment era una caseta de petites dimensions. Des de fa uns anys és habitat de forma permanent, i s'hi han instal·lat diverses dependències a les immediacions.

- *Maset del Miquelet*. A les Cadenetes. La caseta és situada al costat d'un cingle abocat al barranc de les Cadenetes. Ha estat modificada, i s'ha convertit en una segona residència.

- *Caseta del Pep Fumat*. Al Coll Roig. És de petites dimensions i es conserva en bon estat.

- *Caseta del Fortet*. Construcció moderna, feta prop del mas quan aquest canvià de funció i de propietari, per les necessitats de l'explotació de la finca.

Caseta de l'Ermitanet a Serra Plana

- *Caseta del Blai*. A l'extrem oriental del Pla d'en Cot, en un entorn que ha estat envaït pel bosc. De petites dimensions, adossada a un marge té dos nivells i un tancat al costat. En bon estat.

- *Caseta de la Doloretas*. A poca distància de l'anterior. També és adossada a una timba i amb dos nivells. Envoltada de bosc, és en estat semiruïnós.

- *Caseta del Joan de la Felician*a. A la mateixa partida del Pla d'en Cot. Disposa d'un sistema de recollida de les aigües pluvials en una cisterna. És en bon estat de conservació.

- *Caseta de l'Oficial*. Prop de l'anterior, té les mateixes característiques i és ben conservada.

- *Caseta del Pere Genet*. A la mateixa partida. És totalment enrunada.

- *Caseta del Toni*. Prop de la partió del Pla d'en Cot amb Terrascona. És enrunada, només es conserven les quatre parets de pedra seca, consistents, i les magnífiques cantoneres.

- *Caseta del Perelló*. A la part alta de les Sortasses. D'obra, adossada a la timba i a la vora d'una parada llarga. Abandonada, però sencera.

- *Caseta del Bullanga*. A pocs metres de l'anterior, a la mateixa parada. De petites dimensions, fou construïda fa pocs anys. Es troba en bon ús.

- *Caseta del Batistó*. A la partida de Damunt l'Horta. És de construcció moderna i té unes dimensions notables. És en ple ús.

- *Caseta del Pocurull*. A la partida del Blanquer. A recer d'un petit bosc, i d'un conjunt de parades abandonades. És d'obra, ben conservada, encara que s'abandonà ja fa anys.

- *Caseta del Pocurull*. A la carena que limita el Blanquer amb les Guixeres, prop de la carrerada que puja del Ribatell al Grau. Probablement fou un corral. Abandonada des de fa molt de temps, és en estat ruïnós i només se'n conserven part de les parets, amb unes cantoneres magnífiques, enmig del bosc que ho ha envaït tot.

- *Caseta de l'Enric*. A la partida del Picorandan, és adossada a un cingle, a la part superior d'una parada situada sota de la roca. És de petites dimensions, i actualment està enrunada.

- *Caseta del Blaió*. A la partida del Pujol, a poca distància de la carretera del Coll. És de dimensions grans, amb era, cobert, i en bon estat de conservació.

- *Caseta del Pocurull*. Al Damunt la Vila. Es tracta d'una petita construcció d'obra situada a la vora d'una antiga vinya. És abandonada, però ben conservada.

- *Caseta del Joan Pu*. També al Damunt la Vila, a tocar del dipòsit de la font de la plaça. Es conserven les parets, que semblen molt antigues.

- *Maset de l'Ermitanet*. A Serra Plana, al costat del camí dels Montllats. És d'obra, amb una cisterna a l'interior i un cobert adossat per resguardar el carro. Fa anys que s'abandonà, però es troba en bon estat de conservació.

- *Caseta de l'Enquino*. Prop del Coll, a pocs metres del tomb del Mano. És petita, de pedra seca, sense teulada. S'hi guardaven les arnes, que eren molt abundants en aquella partida.

- *Caseta del Ponos*. A la part inferior dels Rancs, al costat d'unes parades de conreu, a un centenar de metres de la bassa gran i al costat d'una font petita. De dimensions mitjanes, a la part posterior disposava d'un tancat per al bestiar. Abandonada fa moltes dècades, és en estat ruïnós.

- *Caseta de l'Anton Cerdà*. Al final del barranc de l'Aragonesa, al vessant esquerre, adossada a la timba. És d'obra, de petites dimensions i es conserva en bon estat.

- *Caseta de l'Enquino*. Prop de l'anterior, a l'extrem d'una parada, a tocar del bosc. De pedra seca i de dimensions petites. Es troba en bon estat de conservació.

- *Caseta del Roquero*. A la part final del barranc de l'Aragonesa, allà on conflueix amb el del Rebollar, i prop de la cova del mateix nom. És d'obra, de construcció moderna i en bon estat.

- *Caseta del Cisco Cerdà*. A la confluència del barranc dels Rancs amb la Riera, a tocar de les parades del Roquero i del Salt de Nulles. De planta triangular,

Caseta de l'Ermitanet, a Barrulles. Detalls de l'interior.

adossada al cingle, és la més petita de totes les que s'han trobat, a penes un metre i mig de costat. És en estat ruïnós i es conserven part de les dues parets i de la porta.

- *Caseta del Ros*. És a sota del camí de les Ferradures, a l'extrem nord d'unes parades grans de cultiu. Les restes existents permeten parlar d'una construcció de dimensions força grans, en una posició dominant sobre la pràctica totalitat de la Riera. Actualment hi ha una petita caseta d'època recent, que aprofita dues de les parets de l'antiga construcció.

- *Caseta del Cerdà*. A la Riera, al final del barranc de la Font del Foradet. De dimensions mitjanes, és en ple ús.

- *Caseta del Pep Xep*. A la partida del Cubilàs. Situada sobre la lloanca, uns metres pel damunt del riu del Barral i al costat d'una fonteta. És de pedra seca, com la majoria, amb cantoneres ben treballades. Té al costat una bassa. Es conserven les quatre parets, incompletes.

- *Caseta de l'Ermitanet*. A Barrulles, a la dreta i per sobre del barranc de l'Obegotar. És d'obra, amb els elements necessaris per fer-hi estada: llar de foc, altell amb jaç, etc. Es troba bastant degradada, i una part enrunada.

- *Caseta de l'Ermitanet*. Davant de l'anterior, a pocs metres. Més petita, és totalment enrunada.

- *Caseta del Batistó*. Al nord i a poca distància de l'ermita, per sobre del camí de les Comagrasses. És d'obra i es troba en bon estat de conservació. També conté els elements per fer-hi estada, igual com d'altres d'aquesta partida.

- *Caseta de l'Enric*. A poca distància de l'anterior, barranc amunt. De pedra seca i de dimensions més petites, amb foc a terra. S'abandonà fa temps, i la meitat de la teulada és esbalçada.

- *Caseta de l'Enquino*. A la part oriental de la partida de Barrulles, prop de la Coma Grassa. És de dimensions petites, adossada a la timba, de pedra seca arrebossada per fora. Hi manca la teulada.

- *Caseta del Forner*. En el límit de la Clota amb la Coma Grassa, per sobre del mas d'en Toni, al costat del camí que pujava de la Fou fins aquesta partida. Es troba en estat acceptable.

- *Caseta del Ros*. Al Tros de l'Era, molt a prop del Bec de la Gallina. Era de petites dimensions, de pedra seca i es troba gairebé derruïda.

Prop d'aquesta caseta n'hi havia una altra, més gran, de la qual només es conserva el record i a penes algun fragment de paret.

- *Caseta de l'Enric*. A la Sorteta, adossada a la timba i a la bassa. Té unes dimensions mitjanes, és d'obra i es troba en estat ruïnós.

- *Caseta del Llarg*. A la Plana del mateix nom. També és adossada a la timba. Té dos nivells i dimensions notables. Es troba en bon estat de conservació i en ple ús.

- *Caseta del Fortet*. Al Barral. És d'obra, de dimensions petites i es troba en bon estat de conservació.

c) Barraques

Són més senzilles i servien per soplug, per guardar les eines o la collita, i circumstancialment per fer-hi estades molt curtes. Amb dues excepcions –la del Ros i la del Pocurull–, no hi ha cap material aliè a la pedra que es troba a l'entorn. Amb bocins cantelluts o poc treballats es feren les parets, la porta i la volta, encaixant les peces amb gran habilitat, formant estructures, la majoria de les quals han resistit el pas del temps i es mantenen en molt bon estat. Com passa a les casetes, les dimensions són variables, i van des de les que a penes hi cap un jaç fins a les que tenen una desena de metres quadrats. Cal remarcar que són poc visibles, talment com si volguessin passar desapercebudes, camuflades en el paisatge, en una simbiosi perfecta amb l'entorn.

Se n'han localitzat vuit i totes tenen el més gran interès per la raresa o per les característiques, cadascuna diferent de les altres. Més de la meitat són a la banda dels costers, on hi ha abundància de pedra, que es pot emprar sense haver-la de treballar gaire. Al poble en diuen barraques, però algunes es coneixen també com a casetes.

- *Barraca del Pere Ros*. A la partida del Pujol, prop de la carretera del Coll. Al marge que dóna a una paradeta sobre el petit barranc que baixa del Coll. Exclusivament de pedra seca, sense cap més material, és incrustada en el marge.

Barraca de l'Eduard, al Rebollar

De planta rectangular, d'uns dos metres d'amplada per un de fondària i poc més d'un metre i mig d'alçada màxima, té una volta formada per pedres planes que avancen cap al centre, amb una més gran a la clau. Es conserva en perfecte estat.

- *Barraca del Pere Mosso*. Al serret que separa la partida de Serra Plana de la del Coll. Era una construcció molt original, de pedra seca, de petites dimensions i amb una coberta baixa i probablement a dues aigües. Fa moltes dècades que s'abandonà i es conserva únicament la paret de la capçalera i una part de les altres.

- *Barraca de l'Eduard*. Es troba al Rebollar. És excavada sota d'una parada, amb la porta al mateix marge. La petita entrada, d'un metre d'alçada aproximadament, dóna accés a un recinte d'uns quatre metres quadrats per un metre i mig d'alçada. Les parets són de fragments de granit cantelluts, excepció feta de la porta, que té alguna peça escairada, però sense cap argamassa. La volta, del mateix material, té forma cònica, o més aviat sembla una cúpula semiesfèrica, coberta de terra. Es conserva en perfecte estat.

- *Barraques dels carboners*. A la part superior de l'Aragonesa, prop de l'aiguabarreig del barranc de les Marfanyes i el del Coll del Bassot, en un petit

Interior de la barraca del Ros, a les Ferradures

replà al costat dret del corrent, hi ha les restes de dues barraques. El muret que formava el perímetre, de quaranta o cinquanta centímetres d'alçada, delimita l'espai que es degué cobrir de branques i troncs. La forma permet reconstruir l'estructura d'aquest habitatge temporal, amb la porta i el lloc on anava el jaç.

Al terme hi hagué nombroses barraques de carboners, però no s'ha conservat cap resta a part d'aquestes. Encara que de ben segur foren emprades per carboners, la situació i l'estructura permeten suposar un origen antic. Una teoria gens descabellada atribueix a aquestes construccions una antiguitat més gran, tal vegada dels temps prehistòrics (vegeu *Quaderns de Capafonts* número 1).

A la part central del mateix barranc de l'Aragonesa, al costat del punt més alt del camí, hi ha les restes de la que fou una caseta o barraca. El terreny fa un fort pendent, i només es conserva el quadre on era situada, delimitat per grans lloses de pissarra clavades a terra. Tot és cobert pel bosc de roures i alzines.

- *Barraca del Ros*. Al barranc de les Ferradures, per sota de la mina. El fons i les parets laterals són mig excavades a la roca de gres —dit *saldó* o pedra d'esmolar a Capafonts—, amb la part superior de pedra seca. La coberta és de volta, tal vegada feta amb encofrats, coberta de terra, i la façana és de pedra seca, amb les juntes

replenes de fang i una porta d'arc. Les dimensions són notables per aquest tipus de construcció. Orientada cap a llevant, la caseta es conserva gairebé en estat perfecte.

- *Barraca del Pocurull*. Al mateix barranc, més amunt, en el coster que baixa del Pla de la Roqueta, enmig d'antics castanyers que han estat pràcticament substituïts per pins. Com les altres, és encastada a la timba, mirant cap a migdia. Les parets i la volta de canó són de pedra, travada amb argamassa, i formen un interior rectangular d'uns dotze metres de superfície, amb una porta d'arc de mig punt. El conjunt és en molt bon estat.

- *Barraca de la Burguera*. A l'esquerra del coll de Mont-ral, prop de la carena, i en el vessant que mira cap al barranc de les Ferradures, hi ha les restes de la que fou una barraca. És derruïda i es conserven només part de les parets laterals i del fons.

- *Barraca del Marino*. Es troba a la partida del Coll de la Inglesa, en una petita rasa que baixa del pla de la Gallarda. Aprofita les timbes dels costats per assentar les parets. Tota ella és feta exclusivament de pedra seca, sense cap material de cohesió, amb la particularitat que la pedra d'aquell entorn és de pissarra, que no es pot escairar. Per aquesta raó, tota la barraca és feta de bocins de pedres cantelludes, de diferents mides, perfectament travades, i tot cobert d'una capa de terra. És de petites dimensions i l'estat de conservació és bo.

- *Barraca del Pocurull*. A la partida del Pont Vell, a la darrera parada damunt del riu del Barral. La barraca és un forat excavat a la timba, amb porta d'accés. L'interior és de dimensions més aviat petites, però suficients per guardar les eines i resguardar-se de la pluja.

d) Tancats per al bestiar

La ramaderia extensiva requereix disposar de llocs per tancar el bestiar quan anava a pasturar lluny del corral. Als terrenys calcaris és freqüent trobar-hi balms i coves més o menys grans, que podien fer aquesta funció. Per aquest motiu, aquestes cavitats naturals han estat condicionades des de sempre per fer-hi estada persones o animals, a base de construir un tancat de pedra seca o lligada amb fang. A Capafonts n'hi ha algunes, de mides diverses, i han estat emprades per tancar el bestiar a la nit, i excepcionalment com a refugi de famílies senceres quan passà el front, l'any 1939.

- *Cova del Rei*. És a les envistes de la Cadeneta, al peu de la cinglera superior del Montllat, on s'accedeix per un petit portell, a tocar de la divisòria del terme, però dins del de Mont-ral. Una paret de pedra seca davant permetia tancar els

Barraca del Marino, al Coll de la Inglesa

ramats. Algunes famílies de Capafonts s'hi refugiaren quan passà el front de la guerra.

- *Cova Fosca*. En realitat són dues coves: la de dalt i la de baix. La primera, de dimensions força grans, s'emprà també com a refugi per a quatre famílies durant els dies del pas del front l'any 1939. Sota d'aquesta hi ha una balma de dimensions notables, on es troben les restes del que fou un tancat que de ben segur també soplujava persones i animals.

- *Tancat del Pilanot del Canya*. És l'únic tancat que s'ha trobat que no és en una balma ni al costat d'una caseta. El pilanot és una roca d'uns deu metres d'alçària, aïllada sota del recingle de Pena Roja. Adossats a la roca hi ha les restes de dos tancats per al bestiar. El més gran té uns deu metres de superfície i se'n conserven les parets parcialment, en un entorn espès de bosc i bardissa. L'altre, a la paret contrària, és de petites dimensions.

- *Cova de l'Argany*. És a la part central del barranc d'en Fort, a la part dreta d'un desnivell i a tocar d'un saltant. Al davant, un petit tancat limita el refugi.

Barraca del Marino. Detall de la porta i paret interior.

- *Cova del Roquero*. Es localitza prop de la confluència del barranc del Rebollar amb el de l'Aragonesa. Una petita balma ha estat ocupada des de la prehistòria per un assentament humà que ha deixat com a testimoni algunes peces de ceràmica.

- *Cova del Corral*. Es troba al barranc del mateix nom, per sota dels cingles de Serra Plana i dins del terme de la Febró. Es tracta d'una balma de dimensions notables, tancada per una paret amb dues portes, que limita un espai força gran on es tancà bestiar fins època recent. Com totes les altres que s'han esmentat, és abandonada.

Com s'ha dit al començament, no és improbable que hi hagi alguna resta més escampada pel terme, però en qualsevol cas es tractaria d'instal·lacions de poca importància, com la del Pep Miquelet a Barrulles, que es tracta d'un quadre format per tres petites parets fetes amb pedres amuntegades, adossades a la timba i cobert per una uralita, que resguardava de la serena de la nit.

Tancat de la Cova Fosca

Per saber-ne més:

Hi ha una àmplia bibliografia sobre el tema. Un estudi molt complet sobre la Conca de Barberà és a:

MARTÍNEZ, Manel (2010): *Arquitectura rural: un patrimoni cultural oblidat: l'exemple de la Conca de Barberà*, Editorial Cossetània, Valls.

Existeixen grups de recerca i multitud de pàgines web que tracten aquesta temàtica. Entre d'altres, el portal *Wikipedra* recull informació sobre les construccions de pedra seca a Catalunya.

